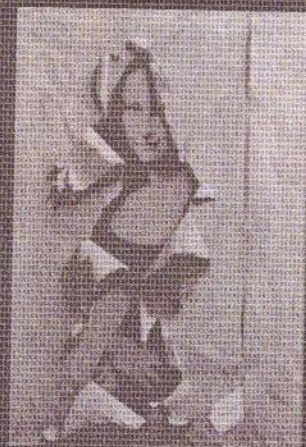

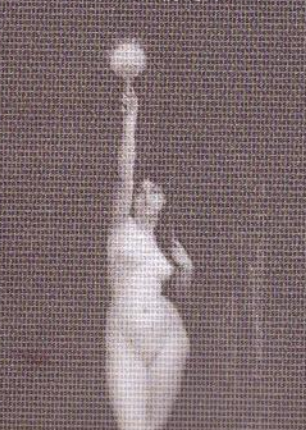
Petru BEJAN

Estetica în cotidian. Itinerariu frivol

Ediție Fundației Academice Axis

Petru BEJAN

Spectrele criticii

Ediția Fundației Academice Axis

PETRU BEJAN PROFESIUNE DE CREDINȚĂ

text / Dragoș Pătrașcu, grafician

Am un sentiment tonic atunci când oamenii se ocupă de fapte de cultură în preajma sărbătorilor. Așa „ne stă bine”. În fond, de la cultură nu se ia vacanță.

Colegul și prietenul Petru Bejan (spun coleg pentru că artiștii și criticii sunt colegi de breaslă, chiar dacă de o parte, respectiv de cealaltă a „baricadei”) mi-a propus un „joc” legat tocmai de acest „schimb de roluri”, anume să preiau eu în această seară, pentru câteva momente rolul „criticului” și să vorbesc despre cartea domniei sale, o culegere de articole critice, în care mă regăsesc și eu ca artist, reunite sub titlul „Spectrele criticii”. Am acceptat din cel puțin două motive esențiale: primul se referă la colaborarea strânsă cu Petru Bejan încă de când mi-a fost referent științific la doctoratul meu în estetică. Al doilea, pentru că sunt, ca artist, interesat de prezentul și viitorul criticii românești de artă. Ca artist, născut în România, am avut „prilejul” de a trăi în două sisteme politice, ba chiar în trei dacă iau în calcul și anii bezmetici ai deceniului 9, ani când această țară era un fel de pământ al nimănui și când, a fi artist, nu era deloc confortabil. Am asistat la drumul sinuos al criticii de artă de la noi înainte și după '89. La importanța aproape tiranică a acesteia înainte de revoluție, la demitizarea, relaxarea, degingolada, urmată apoi de o oarecare intrare în normalitate. Același drum a fost urmat într-un fel sau altul și de arta românească, unde, după o perioadă de negare aproape în bloc a tot ce s-a

făcut înainte de revoluție, s-a întrevăzut și se vede o reazăzare dar și o recunoaștere a valorii ce nu mai ține cont de hiatusurile istoriei. Am fost crescut într-o lume a artei în care exista un respect pentru critică, nume ca Ion Frunzetti, Mihai Ispir, Radu Negru sau D.N. Zaharia, fiind de mare importanță în destinul unor artiști, inclusiv al meu. Încă de atunci mi-am dat seama că nu numai artistul trebuie să fie talentat, ci și criticul. În acest sens am să amintesc câteva nume de referință din critica occidentală contemporană: René Berger (pe care domnul Petru Bejan îl citează de mai multe ori în cuvântul înainte al cărții domniei sale), Pierre Restany, cel căruia noii realiști și nu numai îi datorează enorm, Catherine Millet, directoarea celebrei reviste pariziene de artă „Art Press”, mulți ani curatoarea Franței pentru Bienala de la Veneția, cu un cuvânt încă putem în arta franceză contemporană.

Nu pot să nu mă gândesc la ceea ce spunea Andrei Șerban într-un interviu despre ce se întâmplă la New York, apropo de mărire și decădere, în lumea artei, indiferent de genul acesteia. Dacă după un proiect fie că este vorba de o operă, de un spectacol de teatru sau de o expoziție, deci dacă după un asemenea eveniment nu apare nimic în New York Times, nu există ca regizor, ca actor, ca artist plastic.

Revenind la evenimentul din această seară am să mă refer în primul rând la prefață. Consistența cuvântului

SEMN DE CARTE

ductiv, ca o profesiune de credință a profesorului universitar și a criticului de artă. Petru Bejan, m-a frapat prin justetea și via afirmării unor principii foarte clare și clare de felul meu de a gândi rolul criticului de artă în timpul pe care îl trăim, modernitatea secolului al XXI-lea. M-am gândit asupra acestui text pentru că el nu este doar o simplă prefață ci se poate considera o poartă solidă de intrare în corpusul de texte. Este un punct de referință și stabil în care mozaicul de texte, de față cât și cele ce vor urma, se deschid. Când spun aceasta mă gândesc la importanța, oarecum trecută în uitare, a rolului criticului de artă în contextul artistic prezent care are nevoie de fundamentare teoretică coerentă și clară pe care să și-o formuleze și la care să se raporteze, lucru pe care Petru Bejan îl face.

enumerate inclusiv prin citate din operele lui René Berger, capcanele pe care poate cădea un critic dar și importanța pe care acesta o poate avea în viața unui artist, a unui curent, a unei mișcări. De la ideea rolului părăsitor al criticului în raport cu artele vizuale dar și cu literatura și filosofia, de la imputarea lipsei, a lipsii în timp față de artist și munca criticului, de la caracterul excesiv academic al discursului, de la suspiciunea de corupție ascunsă cu anumite case de editură sau colecționari și până la valoarea și promovarea operei de artă. Tuoase a unor artiști, autoritatea, prestigiul, flerul, erudiția, greutatea argumentelor, talentul oratoric și cel de scriitor. Iată idei, aparent contradictorii pe care Petru Bejan le pune în discuție pentru a descrie fenomenul criticii

actuale. Nu am citit de mult lucruri mai adevărate...

În ceea ce privește cartea propriu-zisă, nu am să cad în capcana de a face o critică a criticii. Ar fi redundant. Ce vreau să subliniez este faptul că Petru Bejan se mișcă cu libertate, pe care și-o acordă și o susține printre direcții, nume, genuri și generații diferite, un curaj întru care formația filosofică și universitară extrem de serioasă nu îi pune piedici de înțelegere și formulare a discursului, nici nu îl tiranizează împingându-l numai spre zona conceptuală de exemplu ci, dimpotrivă îi oferă orizonturi largi, deschidere permanentă, instrumente pentru contextualizare și intertextualitate.

Mă bucură deci întâlnirea cu această carte, iar jocul în care m-a prins Petru Bejan m-a făcut cumva să fiu și mai atent la discursul critic pe care îl dezvoltă în ansamblul lui, nu doar în cronicile care mă privesc pe mine ca artist. Nu am avut decât de câștigat.

DE LA COTIDIANUL ARTEI LA SPECTRELE

text / George Bondor, filosof

La finele anului 2015 au apărut concomitent – fiind lansate la Galeria Dana din Iași – două volume ale filosofului și criticului de artă Petru Bejan, ambele rezultate în urma rubricii permanente pe care autorul o ține, de ani buni, în *Ziarul de Iași*. În sine, acest din urmă fapt poate fi privit ca un exercițiu de continuitate, ba chiar de rezistență, consecvența cu care Petru Bejan radiografiază lumea artei ieșene (și nu numai) fiind de-a dreptul impresionantă.

Turnura estetică pe care au luat-o interesele filosofice ale autorului, petrecută în urmă cu aproximativ un deceniu, s-a dovedit a fi o alegere extrem de inspirată. Mai vechile sale preocupări de semiotică și hermeneutică, ilustrate prin mai multe volume de autor, dar și prin editarea revistei academice *Hermeneia*, și-au găsit în estetică și în critica de artă un teren de aplicație cum nu se poate mai potrivit. În definitiv, cercetătorul în cele ale filosofiei, obișnuit să întârzie cât mai mult

în ontologii (formale, desigur) și în diverse metode filosofice, își descoperă, la un moment dat, foamea de fenomene. În cazul lui Petru Bejan, ariile de aplicație amintite au furnizat fenomene care au putut fi bine explorate, analizate, interpretate cu instrumentarul filosofic deja stăpânit de către autor.

Avem de-a face cu două volume, unul mai teoretic, altul mai apropiat de contextul artistic ieșean și nu numai. Sunt două volume care arată că filosofia, atunci când e bine articulată, poate să se aplice cu suplețe la un discurs incomod precum cel al artei. Din acest punct de vedere, este remarcabil tactul hermeneutic de care dă dovadă Petru Bejan. De ce discursul artei și, totodată, discursul despre artă sunt incomode? Pentru că, așa cum se prezintă astăzi, lumea artei este întru totul scindată. Stând de vorbă cu artiști care pictează sau sculptează, dar și cu artiști care fac artă contemporană, performance, artă conceptuală sau alte asemenea tipuri de artă, constat că se înțeleg între ei la fel de puțin precum ne înțelegem noi, cei care facem filosofie continentală sau filosofie analitică; sau precum unii dintre criticii literari care fac critică de întâmpinare

stică *versus* cei care fac mai degrabă teoretică. Unii dintre artiști spun celorlalți că ceea ce ei fac nu este iar ceilalți spun despre primii că zează simple (și anacronice) gălituri. Sunt foarte pușini artiștii care ează cu adevărat atât în pictură sau otură, cât și pentru ceea ce numim contemporană.

mai de aceea, Petru Bejan face un cțiu dificil și riscant, ba chiar o nită echilibristică, plimbându-se, itient, pe un fir foarte subțire. Motivele ușor de identificat. Pe de o parte, este să impui nume noi, să vorbești re cei neconsacrați, despre cei care se afirmă, spunând ceva care să eze și care, după aceea, să nu se ărcă împotriva ta. Pe de altă parte, l vorbești despre cei consacrați, ești deauna taxat de unii drept partizan al or „vechi” și ești taxat de ceilalți drept zan al unei (non)arte contemporane. J Bejan face acest exercițiu cu itate și cu dezinvoltură, într-un mod nat. Cred că și-a permis luxul acesta iai pentru faptul că vine cu un aparat dinspre filosofie, hermeneutică, otică, fiind preocupat de semne, de pretare, de receptare, de înțelegere și ales de neînțelegere. Cu atât mai ărcabil este faptul că Petru Bejan nu să se vadă care sunt partipriurile sale ice. Exact această echidistanță eră analizelor sale credibilitate. are dintre noi are convingeri estetice, onvingeri filosofice și de ideologie irală, dar când încercăm să avem o e de ansamblu, lucidă, asupra vieții irale sau asupra zonei de care ne cupăm, este foarte bine ca aceste

convingeri să nu prejudicieze sensul operelor.

Lumea culturală românească este tot mai ideologizată. Suntem tot mai aproape de stilul francezesc, unul în care oamenii de cultură sunt foarte repede taxați ca fiind de stânga sau de dreapta culturală, ca făcând parte dintr-o tabără sau alta. Petru Bejan realizează un exercițiu de luciditate neraliindu-se pe față la una sau alta dintre direcțiile de ideologie culturală sau la unul sau altul din tipurile de artă. Discută teme extrem de interesante și o face, spuneam, cu tact hermeneutic, idee pe care o și teoretizează în una dintre aceste cărți. Este un principiu care provine din istoria hermeneuticii, principiul echității hermeneutice sau principiul carității, care pornește de la presupuziția că autorul are întotdeauna dreptate. Aici, se pornește de la convingerea că artistul spune adevărul. În definitiv, ceea ce deosebește între artă și non-artă, între artă slabă și artă bună este adevărul artei, fără ca acest concept să poată fi definit în mod univoc. Dacă întrebăm pe fiecare în parte cum anume distinge între o operă adevărată și alta neadevărată, sunt sigur că vom primi multe răspunsuri totalmente divergente. Aceasta pentru că suntem bântuiți de ideologii culturale, de prejudecăți, de convingeri inițiale. Putem oare percepe și înțelege arta dincolo de toate acestea? Când arta are de-a face cu viața – cel puțin așa transpare din scrierile lui Petru Bejan –, ea face atingere cu adevărul. Un artist își pune la bătaie viața în opera sa și prin aceasta el produce, instalează o formă de adevăr în artă. Dimpotrivă, când ceva plutește doar la nivelul unor idei abstracte, sau la nivelul unui simplu

manifest, sau la nivelul unor reprezentări bătătorite, învățate din cărțile de istoria artei, atunci cu siguranță nu face atingere cu viața și cu adevărul operei de artă.

Petru Bejan propune câteva reflecții foarte tăioase în legătură cu dificultățile acestei profesii aproape imposibile, cea de critic de artă, pentru că în afară de taberele în care inevitabil ești plasat de unii sau de alții, ai de a face cu o pluralitate de metode și de puncte de vedere mai mult sau mai puțin teoretice, care sunt asumate în general de cei care fac critică de artă. Venind dinspre filosofie, Petru Bejan nu face doar critică de întâmpinare (Îmi place asta! Nu-mi place asta!), ci pune mereu la bătaie un dispozitiv teoretic. Face lucrul acesta apropiindu-se nu doar de istoria artei și de teoriile efectiv prezente în artă, ci și de zone destul de diferite filosofic: de la semiotică și hermeneutică (preocupările sale mai vechi, încă din perioada tezei de doctorat) până la poststructuralism, deconstructivism, apoi teoriile instituționaliste, conceptualism și multe altele, toate destul de prizate, dacă nu în spațiul românesc, unde ele au pătruns cu întârziere, așa cum se întâmplă mereu în cultura română, oricum foarte prezente în spațiul cultural american, unde în special aceste din urmă teorii venite din Franța au prins rădăcini în teoria și în critica literară, în istoria artei și în critica de artă. Ele sunt acolo foarte

actuale pentru că ne permit să înțelegem câteva gesturi radicale ale artei și ne permit, în definitiv, să înțelegem ce anume rămâne din artă atunci când ea este receptată și ce anume sunt experiența artistică și experiența estetică.

Întâlnirea dintre filosofie și artă aduce imense servicii ambelor tabere. Filosofia își dovedește astfel aplicabilitatea, utilitatea și suplețea, ieșind în spațiul public; iar pe de altă parte, arta pe care o comentează Petru Bejan are foarte multe de câștigat din întâlnirea cu teoriile venite dinspre filosofie, mai ales când sunt aplicate cu multă suplețe interpretativă și discernământ.

Cronică apărută în ediția online a revistei *Timpu*, în secțiunea Cartea săptămânii.

